

УДК 811.11'27

Р 32

Тетяна РЕВЧУК

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДТРИМКИ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена аналізу комунікативної підтримки в міжособистісному спілкуванні. У фокусі уваги перебуває інтенція комунікативної підтримки та її соціолінгвістична, психолінгвістична і лінгвокультурологічна зумовленість. Надано функціональну характеристику аналізованого явища.

Ключові слова: *комунікативна підтримка, інтенція.*

Постановка проблеми. Сучасній лінгвістиці притаманний незмінний інтерес до проблем міжособистісної мовленнєвої взаємодії. У зв'язку з цим актуальним є комунікативно-прагматичний опис мовленнєвих інтенцій, які реалізуються в міжособистісному спілкуванні. Це об'єктивує доцільність аналізу реалізації комунікативної підтримки як цілеспрямованої мовленнєвої дії з конкретним інтенціональним змістом у сучасній англійській мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що роль інтенцій в організації мовленнєвої діяльності є предметом наукового пошуку з позицій прагмалінгвістики, теорії мовленнєвих актів, аналізу дискурсів із конкретним інтенціональним значенням (Н.Д. Арутюнова, В.З. Дем'янков, Т.К. Соловйова, Н.І. Формановська та ін.). У сучасних лінгвістичних розвідках явище підтримки в комунікативній взаємодії схарактеризовано опосередковано через епізодичну репре-

зентацію в межах досліджень інших мовленнєвих інтенцій або явищ. Суттєвим є дослідження лексико-граматичних засобів вираження комунікативної інтенції підтримки в російській мові Г.П. Захаровою [5]. О.О. Бабушкіна, розглядаючи прагмасемантичну характеристику парафразу в діалогічному дискурсі на матеріалі англійської мови, виокремлює стратегію комунікативної підтримки співбесідника для вираження згоди [1]. О.Г. Шиманюк, описуючи дискурс із загальним значенням схвалення, вказує на мовленнєвий акт підтримки як один із способів досягнення комунікативної мети [16].

Мета статті – визначити сутність комунікативної підтримки та встановити особливості її функціонування в міжособистісній мовленнєвій взаємодії на матеріалі сучасної англійської мови.

З позицій антропоцентричного підходу, за яким увага лінгвістів зосереджена на людині як суб'єкті мовленнєвої діяльності, феномену підтримки характерні два вектори функціонування. За вектором внутрішнього розгортання підтримка позиціонується як характеристика особистості, проявом якої є вираження певних переконань, симпатій, поглядів та уподобань (релігійних, ідейних, спортивних тощо), що визначають належність суб'єкта до певної групи (соціальної, релігійної тощо). Наприклад, підтримка спортивної команди або музичної групи виражає сферу уподобань суб'єкта, тоді як погодження з певними релігійними канонами визначає його належність до відповідної релігійної громади. Зовнішній вектор функціонування підтримки спрямований у русло міжособистісної взаємодії. З позицій такого підходу підтримка реалізується як діяльність (предметна або мовленнєва), мета якої полягає в зміні або корекції матеріального чи психоемотивного стану або поведінки одного з учасників. Скажімо, адресоване співбесіднику висловлення заохочення до певного виду діяльності або акт матеріальної благодійності.

У межах підходу до розуміння досліджуваного поняття за зовнішнім вектором підтримка знаходить своє тлумачення в такому загальному визначенні, як надання різного виду допомоги в складній для суб'єкта ситуації [11; 12]. Не маючи предметного референта, універсального для всіх випадків свого прояву, підтримка є важливим

механізмом будь-якої взаємодії людей, зокрема й у міжособистісному спілкуванні. Таке широке розуміння зазначеного терміна пояснює значну варіативність видів підтримки залежно від сфери її реалізації (соціальна, психотерапевтична, технічна, медична, ділова, інформаційна тощо), методу вираження (матеріальна, емоційна, тілесна, комунікативна тощо) та з урахуванням категоріальних ознак (формальна та неформальна, офіційна та неофіційна, підтримка за жіночим/чоловічим типом, групова та індивідуальна, професійна та непрофесійна підтримка тощо) [11; 13].

Зважаючи на широкий спектр функціонування в міжсуб'єктній інтеракції та розгортання в міжособистісному спілкуванні, підтримка становить вагомий об'єкт лінгвістичного дослідження завдяки високому рівню комунікативної релевантності. У фокусі уваги дослідження перебуває якраз комунікативна підтримка, вербальні форми її прояву в міжособистісному спілкуванні. Визначаємо комунікативну підтримку як складний абстрактний феномен, важливий елемент міжособистісної взаємодії, значення якого полягає в наданні допомоги шляхом впливу на психоемоційний стан чи поведінку адресата або їх корекції.

Зарубіжні та вітчизняні лінгвісти розмежовують поняття «інтеракції» та «комунікації», розглядаючи їх у площині підпорядкування [9, 32; 10, 61; 20, 98]. Під час інтеракції відбувається координація дій учасників в різних типах діяльності шляхом інтерпретації ними поведінки один одного [17, 156; 19, 43]. Комунікація ж визначається як специфічна категорія інтеракції, взаємодія, опосередкована знаково-символьним кодом [9, 33], що передбачає взаємообмін і взаємосприйняття експлікованих та імплікованих учасниками спілкування значень [19, 43], задовольняючи різні потреби вираження внутрішніх станів учасників спілкування [10, 61; 20, 48].

Відправним пунктом процесу спілкування є комунікативні інтенції. Комунікативні стратегії учасника міжособистісного спілкування зумовлені його власним внутрішнім станом та уявленнями про внутрішній стан іншого комуніканта [10, 61]. Іntenція є основною стратегічною метою повідомлення, сформованою на основі певних потреб і мотивів спілкування й реалізованою через мовленнєві засоби [2, 104].

Інтенція комунікативної підтримки в мовленні зумовлена соціолінгвістичним, психолінгвістичним та лінгвокультурологічним значенням останньої.

Соціолінгвістичне значення підтримки опосередковане низкою функцій, які реалізуються під час комунікації. Серед них виокремлюємо, насамперед, інформативну, емотивну та координаційну функції.

Інформативна функція підтримки спрямована на створення єдиної інформаційної системи координат для сприйняття й оцінки подій, у якій адресант, як генератор підтримки, інформує адресата про результати свого мислення з метою вплинути на його систему цінностей або хід думок. Г.П. Захарова співвідносить інтенцію підтримки з наміром мовця проінформувати співбесідника про свою небайдужість, співучасть, позитивні емоції щодо ситуації та нього самого. Крім того, підтримка нерідко передбачає аргументацію настанов адресанта щодо зміни або корекції емоційного стану партнера зі спілкування [5, 5], тоді як сама аргументація має насамперед інформативний характер [4, 25].

На противагу інформативній функції, яка апелює до раціонального мислення, *емотивна функція* підтримки реалізується через емоційне співпереживання комунікантів, що сприяє формуванню емоційного балансу під час спілкування. Номінуючи аналізовану функцію емотивною, керуємося положенням про тотожність понять «емотивність» та «емоційність». Хоч у сучасній лінгвістиці розмежування згаданих понять часто корелює з лінгвістичною та психологічною сферою прояву емоцій, демонстрації почуттів та психологічних станів відповідно [6, 16; 18, 28 та ін.], вони обидва використовуються для опису комунікативних явищ, що, в свою чергу, уможлиблює їхнє синонімічне вживання в багатьох лінгвістичних розвідках [8, 134; 3, 37 та ін.]. Емоції мотивують, організовують та регулюють мисленнєву, мовленнєву та фізичну активність індивіда [7, 22]. Вираження комунікативної підтримки зумовлене емоційними станами обох учасників спілкування. Адресант і адресат мають намір виразити емоційні переживання і водночас сприйняти їх. Завдяки такій функціональності підтримка займає провідні позиції серед механізмів лікувальної дії у

психотерапії [13], оскільки сприяє встановленню емоційного комфорту, необхідного для проведення консультації.

Координаційна функція підтримки полягає в регулюванні поведінки емоційно-психологічного стану учасника комунікації чи у стимулюванні до дій або емоційних реакцій, їх підсилення чи послаблення. Нерідко підтримка стає засобом попередження конфліктогенної поведінки. Так, О.О. Бабушкіна вказує на різні шляхи прояву комунікативної підтримки, спрямовані на вирішення комунікативних задач, серед яких формальна підтримка розмови, принципове прийняття комунікативної правоти одного з учасників дискусії й блокування конфронтації в діалозі [1]. Комунікативна підтримка є ефективним механізмом мовленнєвого впливу й сприяє переконанню, навіть маніпулюванню під час спілкування. Їй притаманні емотивний компонент, аргументація та інформативність. Важливим у такому випадку є розпізнання істинної інтенції продуцента підтримки. Так, наприклад, вираження підтримки через комплімент або похвалу відповідає позитивній інтенції, спрямованій на співбесідника (продемонструвати власну співучасть, сприяти підвищенню самооцінки адресата тощо), чи наміру свідомого перебільшення його якостей (позиція підлесника). Останнє є частиною обманної поведінки, яка порушує основні постулати принципу Кооперації Г. Грайса, а отже, не відповідає етичним нормам комунікативної взаємодії [15, 272].

Оснoву **психолінгвістичного значення** інтенції підтримки в комунікації становить положення психолінгвістики, згідно з яким інтенція «...кваліфікується як керівна сила у сфері свідомості й мислення людини, що впливає на пропозиційний компонент внутрішньої програми мовлення, вибір стилю, способу здійснення програми шляхом переведення її у вербальну форму» [цит. за 14, 184]. Продуцент підтримки свідомо обирає мовні засоби та стратегії, здатні передати відповідну інтенцію, для найбільш ефективного їх сприйняття реципієнтом і коректної інтерпретації викликаних почуттів та асоціацій.

Лінгвокультурологічне значення комунікативної підтримки спирається на зв'язок мовних форм її втілення у мовленні з культурою, етноспецифікою та ментальністю носіїв мови. Як вербалізований

артефакт духовної культури комунікативна підтримка представлена в англomовній картині світу. Мовна картина світу інтегрує національно-специфічні особливості мисленнєвих процесів, актуалізованих знаковими формами, представляє «ціннісні орієнтири, життєві стратегії і сценарії поведінки» [14, 365] в мовленні. Адресант та адресат інтерпретують вербалізований прототиповий образ підтримки відповідно до наявної в колективній свідомості англomовної культури моделі поведінки через використані адресантом номінації з інтенціональним значенням підтримки (*support, compliment, assistance, encouragement, comfort, approval* та ін.), іллокуції (намір надати допомогу, підбадьорити тощо) та ситуативно залежні комунікативні стратегії. Комунікативній підтримці, як соціально зумовленому феномену, властиве мовленнєве оформлення згідно з правилами мовленнєвого етикету. Останньому притаманна власна культурна, національно-етнічна, стереотипна специфіка вироблених суспільством правил мовної та мовленнєвої поведінки, закріплених у стійких формулах спілкування та передбачених комунікативною стратегією ввічливості з урахуванням соціальних і рольових позицій комунікантів у офіційній та неофіційній сферах [14, 357]. Успішна реалізація комунікативної підтримки в міжособистісному спілкуванні залежить від коректності обраних адресантом мовних та мовленнєвих форм згідно з правилами мовленнєвого етикету задля надання адресату того чи того виду допомоги та уникнення погіршення його психоемотивного стану чи неправильно інтерпретованої адресатом координації поведінки.

Висновки. Вираження підтримки комунікативним шляхом охоплює широкий спектр форм впливу та корегування поведінки або психічного стану одного з комунікантів, серед яких утішання, похвала, погодження, порада, схвалення, співчуття тощо. З огляду на це, комунікативна підтримка є цілеспрямованою мовленнєвою дією, узагальнене інтенціональне значення якої інтегрується з низки одиничних значень, кожне з яких має свої прагматичні умови для реалізації та власні засоби вираження.

Перспективу подальшого вивчення комунікативної підтримки вбачаємо в дослідженні її реалізації в мовленнєвих актах на матеріалі сучасної англійської мови.

Література

1. Бабушкина О.А. Прагмасемантические, когнитивные и типологические характеристики парафраза в диалогическом дискурсе (на материале английского языка) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / О.А. Бабушкина. – СПб., 2001. – 18 с.
2. Галлямова Н.Ш. Модель устногоязычного общения как одно из условий формирования коммуникативной компетенции языковой личности / Н.Ш. Галлямова // Языковая личность : Лингвокультурология. Лингводидактика. Лексикография : сб. науч. статей / под ред. В.В. Воробьева, А.Г. Саяховой]. – Уфа : Изд-во Башкирского гос. ун-та, 2001. – С. 95 – 125.
3. Гальперин И.Р. Стилистика : учеб. пособие / И.Р. Гальперин – М. : Высш. шк., 1977. – 334 с.
4. Демьянков В.З. Эффективность аргументации как речевого воздействия / В.З. Демьянков // Проблемы эффективности речевой коммуникации. – М. : ИНИОН АН СССР, 1989. – С. 13 – 40.
5. Захарова Г.П. Коммуникативная интенция поддержки и лексико-грамматические средства ее выражения в русском языке (на фоне английского) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / З.Г. Петровна. – Самара, 2011. – 20 с.
6. Зотова А.Б. К вопросу о соотношении категорий «эмоциональность», «эмотивность», «экспрессивность» / А.Б. Зотова // Известия ВГПУ. – 2010. – Вып. № 6, том 50. – С. 14 – 17.
7. Изард Кэррол Э. Психология эмоций / К.Э. Изард ; [пер. с англ. А. Татлыбаева]. – СПб. : «Питер», 1999. – 464 с.
8. Кубрякова Е.С. Человеческий фактор в языке : Язык и порождение речи / Е.С. Кубрякова, А.М. Шахнарович, Л.В. Сахарный. – М. : Наука, 1991. – 237 с.
9. Куликова Л.В. Коммуникативный стиль в межкультурном общении : монография / Л.В. Куликова. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 288 с.
10. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с.
11. Поддержка / Психологос. Энциклопедия практической психологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.psychologos.ru/articles/view/podderzhka>. – Заголовок з екрану.
12. Социальная поддержка / Оксфордский толковый словарь по психологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/487/word/socialnaja-poderzhka>. – Заголовок з екрану.
13. Поддержка // Психология общения. Энциклопедический словарь / под общ. ред. А.А. Бодалева. – М. : Изд-во «Когито-Центр», 2011. – 338 с. – Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/1095/word/poderzhka>. – Заголовок з екрану.

14. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
15. Россия лингвистическая : научные направления и школы Волгограда : коллективная монография / [под ред. В.И. Шаховского и др.]. – Волгоград : Волгоградское научное издательство, 2012. – 389 с.
16. Шиманюк Е.Г. Коммуникативно-прагматическое описание дискурса с общим значением одобрения : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / Е.Г. Шиманюк. – М., 2001. – 20 с.
17. Delia J.G. The constructivist approach to communication / D.J. Gelia, V.J. O'Keefe, D.J. O'Keefe // Human Communication Theory. – New York, 1982. – P. 147 – 191.
18. Janney R.W. Intracultural tact versus intercultural tact / R.W. Janney, H. Arndt // Politeness in Language. Studies in its History, Theory and Practice / ed. by R.J. Watts. – NY. : Mouton de Gruyter, 1992. – P. 21 – 42.
19. Maletzke G. Kommunikationswissenschaft im Überblick : Grundlagen, Probleme, Perspektiven / G. Maletzke. – Opladen, 1998. – 222 s.
20. Nicotera A.M. The constructivist theory of Delia, Clark and associates / A.M. Nicotera // Watershed Research Traditions in Human Communication Theory. – Albany, 1995. – P. 45 – 66.

Ревчук Татьяна. Особенности функционирования коммуникативной поддержки в современном английском языке. В статье анализируется коммуникативная поддержка в межличностном общении. Внимание сосредоточено на интенции коммуникативной поддержки, ее социолингвистической, психолингвистической и лингвокультурологической обусловленности. Претставлена функциональная характеристика анализируемого явления.

Ключевые слова: коммуникативная поддержка, интенция.

Revchuk Tetyana. Functional peculiarities of the communicative support in modern English. The article provides the analysis of the communicative support in interpersonal communication. It is focused on the intention of the communicative support, its socio-linguistic, psychological linguistic, and cultural linguistic meaning. Functional characteristics of the analyzed phenomenon are also presented.

Key words: communicative support, intention.